

El carrer de Pedret

332

El carrer de Pedret s'ha anat formant durant segles sobre l'antiquíssima via de comunicació terrestre que els grecs anomenaven Via Herculana i que els romans milloraren convertint-la en la Via Augusta. Va ser la via única d'entrada i sortida de la ciutat de Girona per anar cap al nord, fins que el 1926 va fer-se el pont de la Barca. Fins aleshores, l'única possibilitat de creuar el Ter havia estat el Pont Major i era, doncs, obligatori passar per Pedret i el barri de Sant Pere per entrar a l'antiga Girona murallada.

L'any 1188 va fer-se al costat d'aquesta antiga ruta, en l'indret de Pedret, l'hospital de Sant Llätzer dels mesells, on eren reclosos els afectats de llebrosia. Era aleshores molt lluny del centre urbà, encara tancat dintre la muralla romana. Sobreportes quedava a gran distància. Fora la muralla van anar creixent els barris de Sant Fèlix i Sant Pere, els quals van quedar tancats dintre la muralla del segle XIV. Pedret va quedar fora, més enllà del portal de França.

Ja no hi havia només l'hospital. Devia haver-hi també cases, ja que hi ha constància documental d'una capella dedicada a sant Jaume, a Pedret, com a mínim des del 1333. El 1392 ja es troba esmentat el «carrari de Padreto» i del 1449 és aquesta descripció completa: «Lo carrer dels Sants, apellat vulgarment de Pedret o de les pedres, qui comença del portal de la font de Pedret fins al Spital dels Masells». En el cens de 1388 ja consten quaranta llars a Pedret.

Al segle XV, doncs, el carrer de Pedret era ja una realitat consolidada entrant el portal de França i l'hospital dels Mesells. Cinc segles després, els seus límits continuen essent pràcticament els mateixos. L'única diferència apreciable són els canvis en les construccions i l'aparició de l'asfalt. El canvi més important és a punt de produir-se, ja que actualment s'està treballant en la urbanització del carrer. Dintre la segona fase d'un projecte aprovat l'octubre de 1982 i que en la primera fase suposà l'arranjament del carrer Palafrugell i la Ronda de Pedret. Aquesta segona fase d'Obres que ara es realitza posarà fi a segles de cases amb la porta abocada directament a la carretera. Les voreres apareixeran finalment a Pedret, per primera vegada, l'any 1985, cinc-cents anys després de la primera cita documentada del seu nom.

DUES ESGLÉSIES

Al segle XVI van construir-se al carrer de Pedret dues esglésies, de les quals una, la dedicada a sant Jaume dels Sants, es conserva al mateix lloc on fou construïda, i l'altra, la del Pilar, fou traslladada pedra a pedra, l'any 1926, a sant Hilari Sacalm.

Esglai, perquè molt de cops el riu ha crescut i ha inundat el carrer. N'és un record permanent el monòlit que l'Ajuntament ha col·locat dignament el 19 d'abril de 1984 en una placeta entre el carrer de Pedret i el de Palafrugell. Aquest monòlit durant anys va romandre mig abandonat en un costat del carrer de Pedret, sense altra utilitat que sostenir uns filferros on estenien la roba les dones del barri.

Aquest monòlit havia estat aixecat l'any 1722 en la barana de pedra que va fer-se ran del riu després que una riuada va obligar a refer bona part de l'antic camí de França. Amb el pas dels anys, la barana de pedra va anar caient i el monòlit va quedar en un costat del camí, en accelerat procés de descomposició. La inscripció que hi havia recordant el motiu de la seva erecció fou copiada pel doctor Lluís Batlle abans que desaparegués del tot, i ha estat gravada de nou en una làpida que s'ha posat al peu del nou emplaçament del monòlit, en una placeta agençada especialment. A les cares laterals s'hi llegia, segons Josep Grahit i Grau: «Domine Salvum Fac Regem Et Exadi Nos In Die Qua Invocaverimus te». Aquesta inscripció ha desaparegut del tot.

Curiosament, aquesta situació és a punt d'acabar-se, no sola-

res i ceràmiques probablement romanes.

També es va trobar la llinda d'una porta amb la inscripció «tots los habitants de la present ciutat són franchs de lleuda». Es conserva al Museu Arqueològic.

La segona fase del grup d'habitatges va tenir una tramitació molt lenta. La decisió de fer-la es va prendre el 8 de gener de 1954, però no va quedar completament acabada fins el 1962, a causa de problemes pressupostaris. El 7 de setembre d'aquell any van ser adjudicats a les famílies desallotjades de les cases que foren derruïdes per obrir la plaça de Pompeu Fabra. Una d'elles és la popular «Ratea», que encara hi viu. Vam parlar extensament d'ella en comentar l'esmentada plaça de Pompeu Fabra.

També hi ha el local social de l'associació de veïns.

els últims anys, a la de sant Jaume, en el mateix barri, com es pot deduir fàcilment de les imatges que hem dit hi havia en aquesta última església. Hem deixat explicada amb tot detall aquesta història en un treball publicat a Presència el 23 de desembre de 1984, i no cal doncs repetir-la. Recordem només que fou beneïda el 26 d'octubre de 1511 i que el 19 de maig de 1554 fou concedida als agustins, moment en què es va obrir un llarg contenciós entre aquest orde religiós i els veïns del barri sobre el patrimoni de la capella.

El contenciós fou resolt pels veïns el 1816, quan s'endugueren amb permís del bisbe, la imatge del Pilar a la capella de sant Jaume i centraren en aquesta ambdós cultes. L'església del Pilar va quedar així pràcticament abandonada —ja havia quedat molt malmesa durant els

cada any un concurs— i perquè s'hi han portat a terme tota mena d'activitats nàutiques: Des de les barques de lloguer, que hom coneixia popularment com a «l'esquadra», amb les quals hom podia arribar a l'illa situada a l'altra banda, fins a les regates que intermitentment s'hi han fet amb motiu de la festa major. També s'hi han vist activitats més pintoresques, com els recents concursos de «windsurfing» o el concurs de ping-pong aquàtic de la festa major de 1934.

Finalment cal destacar el complex dels molins de la Manola, situats davant l'hospital de Sant Llätzer, junt a la resclosa on comença el canal d'en Cases. Aquest molí fou construït l'any 1587, com acredita una inscripció que s'hi conserva junt a un escut de Girona. Va començar a moldre el dia 23 de juliol. Aviat farà cinc-cents anys. Podria ser motiu d'una sèrie d'actes commemoratius que servissin per recordar l'aprofitament de l'energia hidràulica amb finalitats industrials que s'ha realitzat a Girona, normalment en complexos de propietat municipal.

Al molí de la Manola s'hi van instal·lar els salesians abans de fer l'edifici nou que ara és institut de Formació Professional i que marca el límit on el carrer canvia de nom i esdevé passeig de Sant Joan Bosco. També van viure un temps al número 108 del carrer de Pedret els primers salesians que van venir a Girona a fundar una comunitat, a finals del segle passat. Hem explicat amb detall aquestes vicissituds en el comentari corresponent a la plaça de Tomàs Baraut.

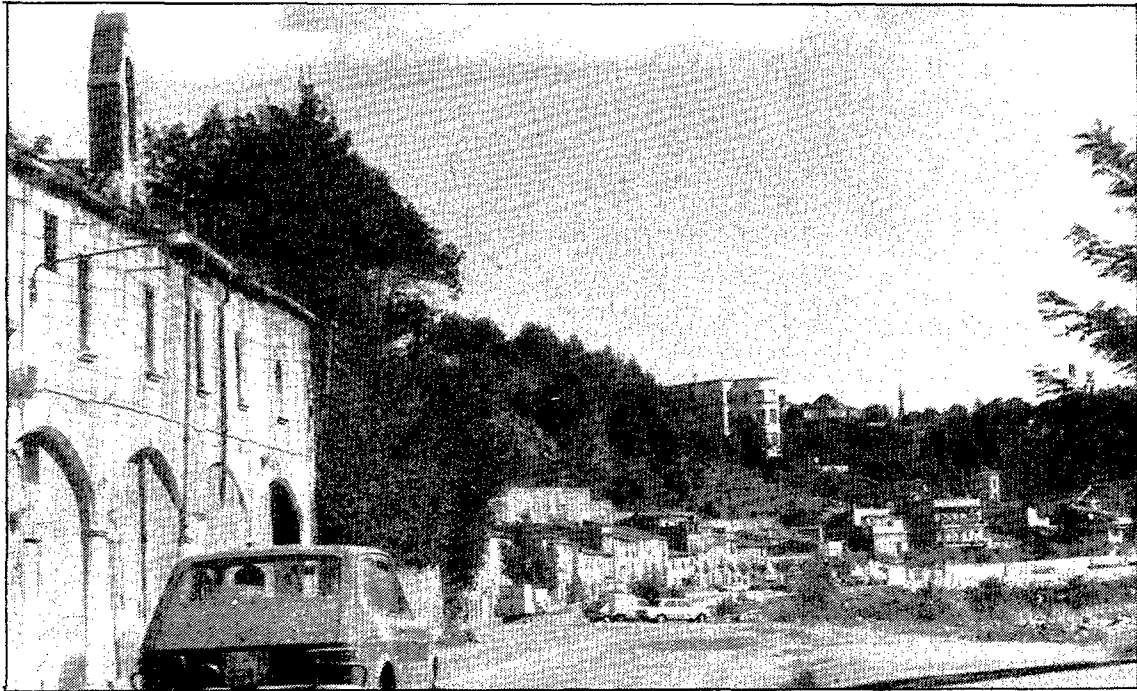
L'AIGUA PICANT I EL BOTER

Dos dels aspectes més coneguts del carrer, pel seu tipisme, són el taller del boter situat en el número 60, amb quaranta anys d'activitat ininterrompuda, i les fonts d'aigua picant que en el passat foren motiu d'atracció per als gironins. L'existència d'aquestes fonts és documentada des de molt de temps, però adquiriren la màxima popularitat quan a finals del segle XIX i començaments del XX s'obriren molts establiments als quals la gent de Girona anava a prendre la fresca i uns vasos d'aigua picant. Aquests establiments han generat abundant literatura i han quedat immortalitzats en gairabé tots els llibres de records escrits pels gironins del primer terç de segle.

D'aquelles fonts no en queda ja més que el record, com també no queda altra cosa que el record de l'activitat dels picapedrers que van constituir en altre temps una de les principals activitats del carrer. Sobre la llinda de la casa número 114 encara s'hi veuen gravats els estris de treball del picapedrer que hi va viure.

Moltes més coses podríem dir d'aquest carrer, que és dels més antics i amb més història de la ciutat. Només recordar les vicissituds que va passar en cada setge a que la ciutat fou sotmesa ja ens ocuparia un llibre. Però avui només es tractava d'oferir unes pinzellades d'alguns dels aspectes més significatius, i hem de posar punt i final.

J. Fabre

En primer terme, l'església dedicada a Sant Jaume dels Sants, en el nucli gòtic del carrer de Pedret. Foto: Rafael Bosch.

ment perquè des de fa molts anys el Ter ja no s'ha desbordat a Pedret, gràcies a les mesures reguladores del cabal d'aigua preses els últims temps, sinó perquè amb la nova ordenació urbanística que s'hi està portant a terme, la banda més pròxima al riu serà una via de circulació que correspondrà a la perllongació del carrer de Palafrugell, i només portarà el nom de carrer de Pedret la via de circulació més pròxima a les cases.

DEL GRUP MAZO MENDO A «L'AURORA»

En els dos extrems del carrer hi ha unes construccions que s'aparten de la imatge que hom en té habitualment, marcada per les casetes baixes i l'hospital de sant Llätzer. En l'extrem més pròxim a la plaça de sant Pere, just després de la pujada a Montjuïc, que és on pròpiament comença el carrer, hi ha el grup de cases barates Mazo Mendo, fet per iniciativa del governador civil d'aquest nom. La primera pedra va posar-se el 18 de juliol de 1951, amb una ballada de sardanes, cosa poc freqüent en aquella època. Les obres de construcció del primer grup d'habitatges van posar al descobert algunes troballes arqueològiques que palesen l'antiguitat del poblament d'aquella zona. En concret van aparèixer estructu-

res i ceràmiques probablement romanes.

En l'altre extrem del carrer hi ha l'edifici de l'antiga fàbrica de paper continu «L'Aurora», que fou la segona que s'instal·là a Girona. Va funcionar de 1845 a 1932. Josep Clara n'ha deixat escrita la història en un treball inclòs al llibre «Girona al segle XIX».

Al costat mateix hi ha l'escola universitària d'Infermeria, dependent de la Diputació, i que funciona des del 1972 en un edifici que abans fou casal de vells fins que va fer-se el Geriàtric al Puig d'en Roca.

La capella de Sant Jaume del Sants devia substituir-ne una altra dedicada a la mateixa advocació de la qual hi ha referència, com hem dit, des del segle XII. La seva façana queda tapada per l'arc més pròxim a Girona dels cinc que es conserven de l'hospital dels Mesells, però el campanar sobresurt i permet localitzar-la fàcilment. A l'interior, en molt mal estat, hi queden restes de pintures fetes el 1877 per Joaquim Murtra i Esteve Anglada («Norat»), que representen la predicació de sant Jaume i la Mare de Déu del Pilar van desaparèixer el 1936, però aquesta última ha estat substituïda posteriorment. Amb la guerra van desaparèixer, també, les imatges de sant Narcís, sant Roc i sant Josep.

L'església del Pilar va quedar acabada l'any 1510. La seva història va anar molt unida, en

setges— i amb la desamortització va passar a mans de l'Estat. Després de diversos canvis de propietat, va anar a parar finalment a Guillem de Pallejà i Ferrer-Vidal, que el 1926 la traslladà pedra a pedra al seu mas la Saleta, de Sant Hilari i allà la va reconstruir aprofitant només les pedres nobles i inventant la resta. Encara hi és.

A la capella de sant Jaume ha perdurat el culte a la Mare de Déu del Pilar fins a avui, i la festa major del barri es continua celebrant per la festivitat del Pilar, el 12 d'octubre.

Un cop desmuntada l'església del Pilar, al solar es va instal·lar el magatzem d'un parracaire. Josep Grahit lamentava el canvi amb aquestes paraules: «Hom ha vist substituïda la silueta escaient d'aquelles pedres per les línies vulgars d'un magatzem cobert d'uralit».

Al costat de l'hospital de Sant Llätzer hi havia hagut una creu coberta destruïda durant el setge de 1808-1809.

EL TER

Tot un costat del carrer ha estat sempre presidit pel riu Ter. Això li dona el seu caràcter pintoresc i ha estat molts cops sovint d'esplai però també d'esglai per al barri.

Esplai, perquè de sempre ha estat lloc freqüentat pels pescadors —encara, per Fires, s'hi fa